

Sygn. akt I UK 144/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 sierpnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 22 sierpnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 15 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od skarżącego na rzecz
ubezpieczonego R. O. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł
tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z dnia 15 grudnia 2017 r. oddalił apelację organu rentowego od wyroku
Sądu Okręgowego w P. z dnia 8 grudnia 2016 r. zmieniającego decyzję Zakładu

Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. z dnia 9 czerwca 2016 r. i przyznającego ubezpieczonemu R. O. prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym od dnia 27 kwietnia 2016 r.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony osiągnął wiek 60 lat w dniu 29 lutego 2016 r., przystąpił do OFE, ale złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym za pośrednictwem ZUS na dochody budżetu państwa. Organ rentowy uznał, że na 1 stycznia 1999 r. ubezpieczony udowodnił okres składkowy i nieskładkowy, uzupełniony okresami pracy rolnictwie, w wymiarze 25 lat oraz okres pracy w szczególnych warunkach (po wyłączeniu przez organ rentowy 4 dni niezdolności do pracy) w wymiarze 13 lat, 10 miesięcy i 24 dni. Od 17 czerwca 1977 r. do 31 października 1991 r. był zatrudniony w Zakładach Metalowych „W.” w Ż., w których pracował na stanowisku spawacza stale i w pełnym wymiarze czasu. W okresie tego szczególnego zatrudnienia odbył zasadniczą służbę wojskową od 28 października 1980 r. do 19 października 1982 r., a po jej zakończeniu w ciągu 9 dni powrócił do pracy na to samo stanowisko. Organ rentowy nie zaliczył ubezpieczonemu okresu odbytej służby wojskowej do stażu pracy w szczególnych warunkach i zaskarżoną decyzją odmówił mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z argumentacją, że na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił wymaganego co najmniej 15-letniego stażu pracy w szczególnych warunkach.

Na gruncie takich ustaleń faktycznych sprawy Sądy obu instancji uznały, że odwołanie ubezpieczonego było uzasadnione. Spór dotyczył zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu zasadniczej służby wojskowej odbytej przez ubezpieczonego od 28 października 1980 r. do 19 października 1982 r., tj. po zmianie przepisów wykonawczych do ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, obowiązujących od 1 września 1979 r. Sąd Apelacyjny odwołał się do uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r. (II UZP 6/13, OSNP 2014/3/42), w której przyjęto, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na

warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym). Skoro przy zaliczeniu służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych zastosowanie miał art. 125 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony - w brzmieniu obowiązującym od 11 lutego 1984 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31), który odpowiada treści art. 120 ust. 1 tej ustawy - w brzmieniu obowiązującym od 1 września 1979 r. (Dz.U. z 1979 r. Nr 15, poz. 97), to ten przepis miał zastosowanie do prawidłowego osądu odwołania ubezpieczonego. W uzasadnieniu kolejnej uchwały z dnia 14 lipca 2016 r., III UZP 9/16 (OSNP 2017 nr 2, poz. 20) Sąd Najwyższy ocenił, że z art. 125 ust. 1 (do 11 lutego 1984 r. - art. 120 ust. 1) wynika czytelna i jednoznaczna językowo reguła statuująca tzw. fikcję prawną, zgodnie z którą okres niewykonywania zatrudnienia w ramach stosunku pracy w czasie odbywania zasadniczej służby wojskowej (po spełnieniu dodatkowych warunków określonych w tym przepisie) jest traktowany jako równorzędny z okresem rzeczywistego wykonywania zatrudnienia i podlega w całości zaliczeniu do stażu pracy wymaganego do nabycia uprawnień wynikających nie tylko z przepisów Kodeksu pracy, ale również z wszystkich przepisów szczególnych. Oznaczało to, że ubezpieczony spełnił warunki uzasadniające zaliczenie dodatkowego okresu służby wojskowej w wymiarze niecałych 2 lat (1 roku 11 miesięcy i 23 dni) do stażu pracy w warunkach szczególnych, które wraz z uznanym przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji okresem pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 13 lat, 10 miesięcy i 24 dni, sprawiało, że ubezpieczony wykazał na 1 stycznia 1999 r. co najmniej 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach wymagany do nabycia spornej emerytury, co doprowadziło do oddalenia apelacji organu rentowego.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie: 1/ art. 108 ust. 4 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1459 ze zm.) w związku z § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.) oraz w związku z § 33 pkt 1 i § 34 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 września 1979 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i osób spełniających zastępczo obowiązek służby wojskowej oraz ich rodzin (Dz.U. Nr 21, poz. 125

ze zm.) przez błędną wykładnię i zaliczenie ubezpieczonemu do wymaganego stażu pracy okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej, podczas gdy ww. rozporządzenie utraciło moc z dniem 1 września 1979 r., a zatem od tej daty nie ma podstawy prawnej do zaliczenia mu spornego okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej do okresu pracy w warunkach szczególnych wymaganego do ustalenia prawa do spornej emerytury; 2/ art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.) przez niewłaściwe zastosowanie i przyznanie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym ubezpieczonemu, który nie wykazał wymaganego co najmniej 15-letniego okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący sformułował istotne zagadnienie prawne, „czy po dniu 1 września 1979 r. okres zasadniczej służby wojskowej może być zaliczony do pracy w warunkach szczególnych, wymagany do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku?”. Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i „orzeczenie co do istoty sprawy” przez zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego z dnia 9 czerwca 2016 r., ewentualnie domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego nie zawierała usprawiedliwionych podstaw kasacyjnego zaskarżenia. Sąd Najwyższy kolejny raz stanowczo podkreśla, że obowiązek zaliczania okresu odbytej obowiązkowo zasadniczej służby wojskowej, która przerwała okres szczególnego zatrudnienia pracownika powołanego do takiej służby w ramach konstytucyjnego obowiązku obrony Państwa Polskiego (art. 85 ust. 1 Konstytucji RP), dyskwalifikuje na gruncie art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji każdą interpretację temporalnie obowiązujących przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony, która mogłaby prowadzić do jakiegokolwiek pokrzywdzenia obywatela z powodu lub w związku z odbyciem

publicznego obowiązku obrony ojczyzny. Nie może być tak, że obywatele, którzy nie podlegali lub uzyskali zwolnienie z tego konstytucyjnego obowiązku obrony byli w korzystniejszej sytuacji prawnej od tych, którzy obowiązkowo odbyli zasadniczą służbę wojskową w okresach wymuszonych przerw w świadczeniu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jeżeli dodatkowo zważyć na nierzadkie przypadki nielegalnego, protekcyjnego lub związanego z bezprawnymi „układami” korzystania przez niektórych poborowych ze zwolnień z odbycia obowiązkowej służby wojskowej.

W przedmiotowej sprawie wymienione konstytucyjne regulacje wykluczają taką interpretację, według której ubezpieczony (spawacz) zostałby okresowo pozbawiony tego szczególnego zatrudnienia ze względu na powołanie i odbycie obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej. W spornej sytuacji nie zachodzi wprawdzie normalne zatrudnienie w postaci rzeczywistej realizacji stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy na szczególnym stanowisku pracy, ale konstytucyjnie równoważne, tj. równe traktowanie spornego okresu odbytej obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej z okresem szczególnego zatrudniania na zasadzie uzasadnionej i usprawiedliwionej ustawowej fikcji prawnej, która nakazuje niedyskryminacyjne uwzględnienie takich okresów przy ustalaniu uprawnień z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Jednolite orzecznictwo w spornej kwestii Sąd Najwyższy podtrzymał ostatnio w uchwale z dnia 14 lipca 2016 r., III UZP 9/16 (OSNP 2017 nr 2, poz. 20), konkludując, że czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy powszechnym obowiązku obrony zalicza się do okresu wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Wprawdzie uchwała ta zapadła w sprawie o świadczenie przedemerytalne, ale - a nawet tym bardziej - powinna być uwzględniana w sporach o prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym, w których konieczna jest weryfikacja kwestii zaliczalności okresów odbytej obowiązkowej zasadniczej służby do stażu ubezpieczeniowego wymaganego na nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu szczególnego zatrudnienia.

Według ugruntowanej linii interpretacyjnej sporne stany faktyczne zrealizowane przed wejściem w życie ustawy o emeryturach i rentach należy

oceniać z uwzględnieniem przepisów obowiązujących w okresach odbywania obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13, OSNP 2014 nr 3, poz. 42 lub uchwałę z dnia 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15, OSNP 2015 nr 12, poz. 164; a także wyroki Sądu Najwyższego z: 18 grudnia 2012 r., II PK 138/12, z dnia 22 października 2009 r., I UK 136/09, OSP 2011 nr 1, poz. 6). Skoro w przedmiotowej sprawie ubezpieczony odbył obowiązkową zasadniczą służbę wojskową w okresie od dnia 30 października 1987 r. do 15 czerwca 1989 r., to podstawą prawną obligatoryjnego zaliczenia okresu tej służby był art. 120 ust. 1 i 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony - w jego brzmieniach obowiązującym aż do 21 października 2005 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1496). Te adekwatne regulacje ustawowe wyraźnie i jednoznacznie stanowiły, że pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz w przepisów szczególnych, czy następnie - w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy, którym był przecież także stosunek pracy w szczególnych warunkach. W konsekwencji i na zasadzie automatyzmu prawnego ten „wliczony” szczególny okres zatrudnienia był i jest okresem ubezpieczenia z tytułu szczególnego zatrudnienia dla potrzeb nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Warto zauważyć, że nawet pracownik, który podjął zatrudnienie po okresie dłuższym niż 30 dni od zwolnienia ze służby wojskowej, nie tracił okresu obytej służby w zakresie uprawnień emerytalno-rentowych, gdyby wrócił lub podjął szczególne zatrudnienie (art. 120 ust. 3 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym do 21 października 2005 r.). Taki adekwatny do oceny odwołania ubezpieczonego stan prawny kreował czytelną i gramatycznie jednoznaczną fikcję prawną, według której - okres niewykonywania zatrudnienia w ramach stosunku pracy w czasie odbywania zasadniczej służby wojskowej (po spełnieniu dodatkowych warunków określonych w tym przepisie) jest traktowany jako równorzędny z okresem rzeczywistego wykonywania zatrudnienia i w całości wliczany do niego. Taki stan rzeczy dotyczył uprawnień wynikających nie tylko

z przepisów Kodeksu pracy, ale również z wszelkich przepisów szczególnych, w tym z aktów prawa ubezpieczeń społecznych. Na ten utrwalony konstytucyjny i ustawowy stan prawny oraz jego prawidłową wykładnię nie wpłynęła sygnalizowana w skardze kasacyjnej utrata z dniem 1 września 1979 r. mocy obowiązującej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy, która - jako akt wykonawczy niższego rzędu niż ustawa - nie mogła w żadnym razie podważyć ani z derogować adekwatnych ustawowych uprawnień pracowników ani wpłynąć na zmianę utrwalonej linii orzeczniczej o zasadności zaliczania zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie szczególnego zatrudnienia do okresów uprawniających do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108 lub 9 marca 2009 r., I UK 333/09, LEX nr 585739, a zwłaszcza wyżej powołaną uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy kolejny raz potwierdza, że także okres obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej odbytej po 1 września 1979 r. podczas zatrudnienia w szczególnych warunkach podlega zaliczeniu do stażu pracy wymaganego do nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym z uwzględnieniem przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony, które obowiązywały w okresie takiej służby, po której pracownik powrócił do wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, choćby utraciły moc lub nie obowiązywały akty wykonawcze kreujące przysługujące ubezpieczonemu ustawowe prawo podmiotowe.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił bezpodstawną i bezzasadną skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekając o należnych ubezpieczonemu kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym w zgodzie z art. 98 k.p.c.